

ficiis, ante medium, et alii. Hinc patet, vetera hæc sacrificia fuisse bona et sancta, Deoque placuisse, utpote ab eo instituta, et in honorem illius oblata; erant enim actus religionis et latrice.

Dices : S. Cyrill. lib. 9 contra Julian. ante finem, S. Hier. Rupert. in e. 1 Isaie, Tertoll. lib. 2 contra Marcion. c. 18 et 21, Chrysost. orat. 1 contra Judæos, et alii videntur dicere, hæc sacrificia non fuisse grata Deo, nec ejus destinata voluntate fuisse instituta, sed tantum ad vitandam majus malum, ne scilicet Hebræi in Ægypto sacrificiis assueti, ad ea relaberentur, eaque Api aliisque idolis offerrent. — Respondeo : Isti Patres tantum dicere volunt, ea non fuisse grata Deo secundum se, sive quatenus externa erant sine cultu interno; opponunt enim ea sacrificio Christi, et actionibus virtutum, quæ secundum se Deo placent. Atque hoc est quod aiunt theologi, sacrificia et Sacramenta novæ legis Deo placere, nosque justificare ex opere operato; vetera verò veli fecisse ex opere operantis; unde displicent illa Deo, si imparo corde à secularis offerrentur. Et hoc est quod ait Deus Isaie 41, 41 : *Quò militi multitudinem victimarum vestrarum? plenus sum, holocausta orientum, et adipem fanguinum, et sanguinem vitulorum et agnorum et hircorum nolui; incensum oblativum est mihi; quia scilicet à vobis impio corde mihi adoleo; vos enim in externis illis sacrificiis omnem sanctitatem ponitis, itaque internam sanctitatem, quæ vera est, negligitis, et rapinis, stupris, aliisque sceleribus vos inquinatis.*

Leviticum in tres sectiones partiri possumus; prima agit de ipsis sacrificiis, eorumque varietate et distinctione, à cap. 1 ad 8. Secunda agit de personis offerentibus, eorumque preparatione et dispositione, à cap. 8 ad 25. Tertia agit de temporibus oblationi destinatis, puta de festis, à cap. 25 ad finem, cui nonnulla de votis eorumque redemptione junguntur. Porro hæc omnia acta et dicta sunt in duodecimâ mansione Hebræorum in deserto, puta in monte Sinai, uti dicitur in fine hujus libri. In Sinai enim gesta sunt omnia quæ narratur à cap. 19 Exodi ad finem Exodi; quæque toto Levitico et Numeris usque ad cap. 10 nar-

CAPUT PRIMUM.

1. Vocavit autem Moysen, et locutus est ei Dominus de tabernaculo testimonii, dicens :

2. Loquere filiis Israel, et dices ad eos : Homo, qui obtulerit ex vobis hostiam Domino de pecoribus, id est, de bobus et ovibus offerens victimas,

3. Si holocaustum fuerit ejus oblatio, ac de armento, masculum immaculatum offeret ad ostium tabernaculi testimonii, ad placandum sibi Dominum;

4. Ponetque manum super caput hostiæ, et acceptabilis erit, atque in expiationem ejus proficiens.

rantur, Num. enim 10, 41, ex Sinâ moverunt Hebræi castra; præcepta tamen hæc Levitico non in ipso monte Sinâ uti Dealogus, sed in tabernaculo recens fabricato, Mosi data sunt à Deo, ut patet c. 4, 1.

Hinc sequitur Leviticum Mosi à Deo dictatum esse anno secundo egressus Hebræorum ex Ægypto, quod fuit anno mundi 2455, à diluvio 798 (quod fuit ante nativitatem Christi 1496 annis), imò totus Leviticus uno mense, puta primo anni hujus secundi, dictatus est à Deo, quod clarè videbis si Levitici initium et finem conferas cum cap. ult. Exodi v. 45, et cum cap. 1 Num. v. 1. Ex quo patet Numerorum librum, qui Leviticum sequitur, incipere à die primo mensis secundi. Certè non potuisse Leviticum dictari post vigesimum diem mensis secundi, certum est, nam ultra illum diem non fuerunt Hebræi in Sinâ, ut patet Num. 10, v. 41. Nota hæc Levitici præcepta non fuisse simul uno die data, sed successivè per varios mensis primi dies, ut patet c. 9, v. 1, c. 10, v. 1 et 2, c. 16, v. 1.

Leviticum mysticè explicavit primò, Origenes, cuius in Leviticum exstant sexdecim homilia. Eadem reperiuntur inter opera S. Cyrilli, et non homilia, sed libri vocantur. Verùm eas non esse Cyrilli, sed Origenis, patet tum ex stylo, tum quia in quibusdam redolent errores Origenis, tum quia ab olim Origeni semper adscripta sunt. Secundò, scripsit in Levit. Isechus presbyter Hierosolym. S. Gregorii Nazianz. discipulus, Clarus hæc sub Honorio imp. sub annum Domini 400. Tertio, scripsit in Leviticum S. Cyrillus lib. 17 de Adoratione in spiritu et veritate, quibus pleraque Levitici mysteria interpretatur, et Christianis tropologicè adaptat. Edidit eos nuper Romanæ Antonius Agellius anno Domini 1588. Quartò, egregiè in Leviticum scripsit Radulphus monachus Flaviensis, vel, ut alii volunt, Fuldensis, sub annum Domini 910. Fuit vir solidè doctus; imitatur phrasin S. Gregorii, aptèque singula explicat sensu mystico et tropologicè. Hoc secuto in Leviticum scripsit tam mysticè quàm literaliter Petrus Serranus, canonicus Complutensis.

CHAPITRE PREMIER.

1. Moïse ne pouvant entrer dans le tabernacle, parce que la majesté de Dieu le remplissait tout entier, le Seigneur appela Moïse, et lui parlant du tabernacle du témoignage ou il faisait élever sa gloire, il lui dit :

2. Vous parlerez aux enfants d'Israël, pour les instruire des sacrifices qu'ils doivent m'offrir, et de la manière qu'ils le doivent faire, et vous leur direz : Lorsque quelqu'un d'entre vous offrira au Seigneur une hostie de bêtes à quatre pieds, c'est-à-dire, de boeufs, de chèvres, et de brebis : lors, dis-je, qu'il offrira ces victimes, qui sont les seules qu'on doit m'offrir.

3. Si son oblation est un holocauste, ou si pour reconnaître le souverain domaine que j'ai sur toutes les créatures, la victime doit être toute consommée en mon honneur, et que ce soit un boeuf, il prendra un mâle sans tache, c'est-à-dire, sans défaut, l'offrira à la porte du tabernacle du témoignage, pour se rendre favorable le Seigneur.

4. Il mettra la main sur la tête de l'hostie, comme pour la charger de ses crimes et pour la consacrer au Seigneur, et elle sera reçue de Dieu, et lui servira d'expiation pour le purifier de ses péchés.

5. Immolabitque vitulum coram Domino, et offerent filii Aaron sacerdotes sanguinem ejus, fundentes per altaris circuitum, quod est ante ostium tabernaculi.

6. Detrahetque pelle hostiæ, artus in frusta concident,

7. Et subjicient in altari ignem, strus lignorum ante compositi;

8. Et membra quæ sunt cæsa, desuper ordinantes, caput videlicet, et cuncta quæ adherent jecori,

9. Intestinis et pedibus lotis aquâ; adolbitque ea sacerdos super altare in holocaustum et suavem odorem Domino.

10. Quò si de pecoribus oblatio est, de ovibus sive de capris holocaustum, masculum absque maculâ offeret :

11. Immolabitque ad latus altaris, quod respicit ad aquilonem, coram Domino : sanguinem verò illius fundent super altare filii Aaron per circuitum;

12. Dividentque membra, caput, et omnia quæ adherent jecori; et ponent super ligna, quibus subjiciendus est ignis;

13. Intestina verò et pedes lavabunt aquâ. Et oblatio omnia adolbit sacerdos super altare, in holocaustum et odorem suavissimum Domino.

14. Si autem de avibus holocausti oblatio fuerit Domino, de turturibus aut pullis columbæ.

15. Offeret eam sacerdos ad altare : et retorto ad collum capite, ac rupto vulneris loco, decurrere faciet sanguinem super crepidinem altaris;

16. Vesiculam verò gutturis, et plumas projiciet prope altare ad orientalem plagam, in loco in quo cineres effundi solent.

17. Confringetque ascellas ejus, et non secabit, neque ferro dividet eam, et adolebit super altare, lignis igne supposito. Holocaustum est et oblatio quavis odoris Domino.

COMMENTARIUM.

VERS. 1. — VOCAVIT AUTEM MOYSEM, ET LOCUTUS EST EI DOMINUS. *Locutus est*, non imaginariè, sed sensibili voce, ex tabernaculo procedente, et formati in aere ab angelo, Dei vice loquente; quæ locutio non propria, aut vitalis, humanæ erat locutio, cum angelus corpore et corporeis organis, puta ore, lingua et dentibus ad loquendum necessariis caret, sed erat ei similis. Unde angelicè locutio dicitur, *Dominus*, id est, angelus, Dominum personam sustinens, uti dixi Exodi 5, v. 2.

DE TABERNACULO TESTIMONII, id est, de tabernaculo in quo erat testimonium, id est, lex sive tabule legis. Vide dicta Exodi 27, v. 20. Potest secundò verti, de tabernaculo conventus, aut constitutionis, quòd scilicet erat quæsi locus status conventioni populi et Mosi cum Deo. Ita Vatabl.; utrumque enim significat hebræum *moed*.

VERS. 2. — LOQUERE FILIIS ISRAEL, omnibus, etiam Levitis. Nota. Quando in Scripturâ nominantur filii Israel, si sit sermo de re temporali, excluduntur Levitici; si de spirituali, comprehenduntur, ut patet

5. Il immolera le veau ou le boeuf, devant le tabernacle du Seigneur; et les prêtres, enfants d'Aaron, qui auront égorgé la victime, en offriront le sang, en le répandant autour de l'autel, qui est devant la porte du tabernacle;

6. Ils ôteront la peau de l'hostie, et ils en couperont les membres par morceaux;

7. Ils mettront le feu sur l'autel après y avoir auparavant préparé le bois,

8. Et avoir arrangé dessus les membres qui auront été coupés, savoir, la tête et tout ce qui tient au foie;

9. Les intestins et les pieds qui auront été auparavant lavés dans l'eau; et le prêtre les brûlera sur l'autel, pour être au Seigneur un holocauste, et une oblation d'agréable odeur.

10. Que si l'offrande de bêtes à quatre pieds est un holocauste de brebis ou de chèvres, celui qui l'offre choisira un mâle sans tache, c'est-à-dire sans défaut : 11. Et il immolera devant le Seigneur, au côté de l'autel qui regarde l'aquilon; et les enfants d'Aaron en répandront le sang sur l'autel tout autour;

12. Ils en couperont les membres, la tête, et tout ce qui tient au foie, qu'ils arrangeront sur le bois, au-dessous duquel ils doivent mettre le feu;

13. Ils laveront dans l'eau les intestins et les pieds; et le prêtre brûlera sur l'autel toutes ces choses offertes, pour être au Seigneur un holocauste et une sacrifice de très-agréable odeur.

14. Que si l'on offre en holocauste au Seigneur des oiseaux, savoir, des tourterelles ou des petits de colombe,

15. Le prêtre ouvrira l'hostie à l'autel, et lui tournant avec violence la tête en arrière sur le cou, il lui fera une ouverture et une plaie, par laquelle il fera couler le sang sur le bord de l'autel;

16. Il jettera la petite vessie du gosier, et les plumes, auprès de l'autel, du côté de l'orient, au lieu où l'on a coutume de jeter les cendres;

17. Il lui rompra les ailes sans les couper, et sans diviser l'hostie avec le fer, et il la brûlera sur l'autel, après avoir mis le feu sous le bois. C'est un holocauste offert au Seigneur, et une oblation qui lui est d'une odeur très-agréable.

Deuter. 27, 12 : Apocal. 7, 7, ubi tribus Levi numeratur inter signatas à Deo; Levitis enim et personis sacris incumbit non temporalia curare et sapere, sed spiritualia.

HOMO QUI OBTULERIT, supple spontè; erant enim alia oblationes non spontanæ, sed præceptæ, idèquæ necessariæ. Talis erat oblatio primogenitorum, de quo Exodi 22, 29, et oblatio pro peccato, de qua hic c. 4 et 5, atque hæc quæ necessaria erant, non poterant à quocumque transferri ad alium modum oblationis, ut patet c. 27, 26 : *Primogenia, inquit, quæ ad Deum pertinent, nemo sanctificare poterit, et votere.*

HOMO QUI OBTULERIT EX VOBIS HOSTIAM DOMINO. Solf enim Deo est sacrificandum, idèquæ omnium gentium usi receptum est, ut scilicet nulli sacrificarent, nisi qui Deus esset, aut Deus ab iis haberetur, quæmque scirent, putarent, vel fingerent esse Deum, ait S. August. 1. 10 Civ. 4, idèquæ ob causam quam initio cap. dedi.

DE PECORIBUS. Interpres noster non distinguit inter pecora et pecudes, perinde ut grammatici faciunt, qui

pecudes vocant animalia minorā, pecora majora. Interpres enim omnia animalia, tam minorā quam majora vocat tam *pecudes* quam *pecora*.

DE BOVES ET OVIBUS OFFERENS VICTIMAS. Sub ovibus et capris intelligit; his enim communis est hebraea vox *boon*. Seligit sibi hic Dominus in sacrificium, ex animalibus terrestribus bovem, ovem et capram, ex volucris columbam et turturem; nullum verò piscem. Cujus prima ratio, est libera Dei voluntas, quae ita sanxit. Secunda, quia hoc congruum erat; illa enim animalia magis sunt in communium hominum usu, praebentque homini suā carne et lacte cibum, suo velere et corio vestitum; boves etiam arant et triturant. Rursum haec animalia sunt mansueta, ideoque mundiora. Ita Theod. q. 1, et Philo l. de Victimis. In piscibus etiam hoc peculiare fuit, quod vix viventes adducit, ideoque nec immolari potuissent; utriusque enim verum est illud S. Antonii: *Quod piscis est extra aquam, hoc monachus est extra cellam*. Adde, pisces, quia humore et semine abundant, symbolum esse ignaviae et luxuriae. Pierius verò hierogl. 51, ait pisces esse hieroglyphicum innocentiae, cum omnino sint innocui, nec elementum suum ad insidias aliis inferendas transgrediuntur; ideoque Pythagoram cavisse, abstinentem esse piscibus, ne insontes persequerentur. Idem docet Lilius Giraldus in Symbolis Pythagorae. Quocirca Pythagoras, teste Plutarcho, a piscatore retis jacium emittens fertur, ut quiddam piscium eo jacti caperet, statim emitteret; quod et fecit. Tertia causa est, quod pisces valde imperfecta et ignobilia sunt animalia. Audi Philonem l. de Constit. mundi: Primi inter cetera animalia pisces creati sunt, quod eorum videlicet sit anima ignobilissima, ut hominis est autissima. *Animarum*, inquit, *aliqua quidem est tardissima, et nimis expressa, quae generi piscium obvenit; aliqua verò autissima, quae hominis est. Quae autem ambarum est intermedia, terrestribus et volucris data est. Magis enim haec sensilis, quam in piscibus; hebetior verò, quam quae in hominibus. Quomobrem Deus inter animantes pisces primos condidit, magis corporis substantiae, quam animae participes, et quodammodo animalia et non animalia, ac mobilia inanima: atque ad ipsam solum corporis conservationem, Deus illis indidit spiritum animale, seu, ut dicitur, sal carnis inspergitur, ne facile putrescant*. Quocirca Aegyptii, teste Herodoto, pisces quasi impuris et inquinatis abstinerebant. Quin et cum nefas, inquinamentumque iidem significare volunt, piscem pingunt, quod pisces nutu carne vescantur, et inter se caesa sint, ut Horus Aegyptius scribit. Sanè praeter Aegyptios, et Syros etiam pisces abstinentisse legimus. Unde apud eos Atergatis dea celebratur, quae interpretatur sine pisce: quippe Syrorum lingua, *Ater*, privativa est dictio, et *Catis* piscem significat. Alias tamen gentes de thynno et de anguilla rem sacram fecisse tradit Athenaeus l. 7. Quin et M. Varro l. 5 Rei rusticae, de certis piscibus rem sacram apud Lydios fieri scribit. Quartam causam dat Abulens. *Voluit, inquit, Deus sibi immolari bovem, ne Hebraei putarent Apim, bovem Aegyptium, esse Deum: arietem, ne Ham-*

Apim, bovem Aegyptium, esse Deum: arietem, ne Ham-

monem Aegyptium, habentem cornua arietis, censerent esse Deum: hircum, quia demones culti ab Aegyptiis, hirci specie saepe se videndos exhibebant, uti etiamnum exhibent.

Hinc sequitur, omnia animalia munda ad sacrificium, fuisse quoque munda ad cibum, potuisseque comedi: non tamen è converso. Nam cervus, pyrgargus, et cetera erant munda ad cibum et esum, ut patet c. 11, non tamen ad sacrificium; nec enim ea licebat immolare. Ita Abulens.

Allegor. causa fuit, quia haec animalia aptissime significabant Christum, qui est unica victima legis novae, ad quam significandam praecipue erant instituta, Hebr. 10, v. 1. Bos enim significabat Christi fortitudinem et labores; ovis innocentiam; hœdus formam peccatoris; turtur arietem cum Deo conjunctionem, pipiones sive pulli columbarum, mansuetudinem. Ita S. Cyrill. lib. 15 de Adoratione in spiritu et veritate p. 504. Procop. in c. 4 Levit., et Beda hic.

Idem significant haec eadem tropol., nam, ut ait Origen. hom. 2: *Offert Deo vitulum, qui carnis superbiam labore vincit; ovem offert, qui irrationales ire motus insipientesque corrigit (nam si ex corde remiseris peccatum fratri tuo, et iracundiae tumore depositio, mitem intra te et simplicem recollegeris animum, immolasse te arietem vel agnum puta); hœdum offert, qui lasciviam superat: par turturum, qui mentem suam verbo Dei ut conjungi sociat: pullos, qui oculos columbinos sponsae invitatur*. Ita et Isychius, et Radulphus.

Hinc Philo lib. de Victimis ait animalia haec immolanda debuisse esse integra, illis partibus omnibus, vitius navisique carentia, ideoque sacerdotes solere ea diligenter ante immolationem scrutari, a capite ad pedes usque, ne unquam labem haberet victima: idque ut per hoc monerentur offerentes, nitidam et immaculatam in conspectu Dei producere animam, eamque cum victimā suā Deo offerre.

VERS. 3. — SI HOLOCAUSTUM FUERIT EIUS OBLATIO. Holocaustum vox graeca est, q. d.: *θυσια νεκρωτη*, id est, totum combustum, quò in eo tota victima Deo combureretur. Unde heb. vocatur *calil*, id est, totum, vel consummatum, quia totum in Dei honorem igne censuerebatur; vocatur et *ola*, id est, ascensus, quòd in eo tota hostia per ignem et fumum ascenderet ad Deum. Hinc rursum graece vocatur *δολοκρωμα*, quòd totum in Dei fructum cederet. Holocaustum ergo erat sacrificium Deo oblatum purè ad laudem Dei, et honorem supremæ majestatis ejus, atque amorem summæ bonitatis ejusdem, etsi ab eà nihil expectaretur gratiae, ait Philo. Hæc enim de causâ in holocausto tota victima, exceptâ pelle, cremabatur, ut per hoc significaretur summum Dei dominium in res omnes, omniaque referenda ad ipsum ipsiusque gloriam. Secundò, offerentes per hoc protestabantur se totos esse Deo, et sequi quasi cum holocausto totos Deo consecrabant, ut quasi corpore pessumdato, animum cum hostie suo fusi in cœlum sustollerent, atque in Deum transferrent. Hinc gentiles graeci, si celestibus diis immolarent, ita caput victimæ stantebant, ut cœlum spectarent:

si verò inferis, ut despiceret terram, ait Gyraldus syntag. 17.

Nota primò: victima holocausti debebat esse macula et immaculata. Divites offerebant bovem, vel vitulum; alii qui vitulum habere non poterant, offerrebant agnum aut hœdum; denique pauperes, qui nec agnum nec hœdum, offerebant turturem aut pulum columbae. Secundò, debebat adduci ad ostium tabernaculi. Tertio, offerens imponebat capiti victimæ manus. Quarto, sacerdos eam mactabat et jugulabat, sanguinem phiala excipiebat, eumque fundebat per altaris circuitum, mox pellem detrahebat, deinde victimam in frusta concidebat, eamque altari imponebat, ac supposito igne et lignis comburebat. In hisce autem sacerdos sacrificans aliorum sacerdotum et Levitarum operâ juvabatur; nec enim haec omnia unus sacerdos praestare potuisset; praesertim cum simul multe victimæ essent offerendae.

Tropolog. holocaustum, inquit Radulphus, efficitur qui corde et corpore jugiter divinis mancipatur obsequiis; estque triplex, primò, bovis, id est, corpore robustorum, qui labores suos fraternis subternunt commodis. Secundò, ovium, id est, eorum qui imbecilles corpore operum innocentia, et morum simplicitate alios pascunt. Tertio, avium, id est, eorum qui scientiae et contemplationi vacant, ut Deum agnoscant; sic ferè Isychius et Rupert. qui primos comparat cum Job: secundos cum Noe, Noe enim inter peccatores effulsit innocentia: tertios cum Daniele mortaliu sapientissimo. Primò, appositè Ribera l. 4 de Templo, c. 5, per holocaustum vituli accipit Christum, qui, ut ait Paulus, *tradidit semetipsum pro nobis oblationem et hostiam Deo, in odorem suavitatis*. Secundò, per holocaustum agni vel hœdi, accipit oblationem et mortem martyrum, quae dignitate fuit proxima victimæ Christi. Tertio, per holocaustum turturis et columbae accipit eos qui per jugem carnis macerationem, et voluntatis abnegationem, se quasi hostias vivas Deo immolant, Rom. 12, 1.

Jam primò, hi omnes sunt masculi per fortitudinem, immaculati per sanctitatem. Secundò, Christus ad ostium tabernaculi, id est, juxta et extra urbem, immolatus est. Tertio, Christus qui simul offerens est et victima (seipsum enim obtulit) Christus, inquam, offerens manus super caput hostiae imposuit, quia peccata generis humani imposuit super caput suum, ait Origen. Quarto, Christus offerendo se Patri, sanguinem fudit in circuitu altaris, id est, crucis, ut sciremus omnes orbis terre nationes participes fore crucis et sanguinis Christi: pellis detracta est hostiae, cum vestibus omnibus spoliatus est Christus: artus in frusta sunt concessi, cum Christi corpus flagris et clavibus concisum, in cruce ita distentum est, ut ossa suis locis emota sint, juxta illud psal. 21: *Foderunt manus meas et pedes meos, et dimmeraverunt omnia ossa mea*. Ignis qui immolatus et mystice crematus est Christus, fuit ignis charitatis: ignis, misericordiae nostrae, quae ejus amorem excitant. De reliquis, puta de ove et avibus, dicam inferius suis locis.

DE ARMENTO, DE BOBUS. Ita habent Hebraei; aut vitulus, nam hi soli è majoribus animalibus immolabantur.

MASCULUM, quia holocaustum erat nobilissimum sacrificium, quod directè Deo ad ejus honorem et laudem tantum offerebatur, unde nobilissimum dicebat in eo adhiberi victimam; talis autem est masculus. Scelerat in sacrificio pacifico, quod pro salute alicujus offerebatur; in eo enim, utpote minus nobili, offerri poterat femina. Ita Abulens.

IMMACULATUM OFFERET, BOVEM, sive vitulum. Victimam immaculatam vocat, quæ nullas habet maculas, non coloris (bos enim maculosus, id est, nigro vel varicolori vellere, censebatur immaculatus, poteratque immolari) sed deformitatis et vitii: maculam enim hanc explicat Levit. 22, 22, dicens: *Immaculatam offeret ut acceptabile sit: omnis macula non erit in eo, si, cæcum fuerit, si fractum, si cicatricem habens, si papulas aut scabiem, aut impetiginem: et talis macula intelligitur Cantic. 1, cum de sponsa dicitur: Tota pulchra es, et macula non est in te*. Unde pro immaculatam hebraice est *tamin*, id est, perfectum, ut veritè Aquila; et integrum, ut Symmach. Has maculas perscrutari solebant sacerdotes, uti superius dixi ex Philone; gentiles verò cornua victimæ insrabant. Unde Ovid:

Indutaque cornibus auro

Victima, vota facit.

Et Virg.

Et statim ante aras auratâ fronte juvenum.

Ubi Servius: *Si minor, inquit, hostia esset immolanda, illius de fronde coronabatur, qui sacra fiebant, lanœque infusa et candidâ vitâ circumdata, ante aras nullo vinculo ligata sisebatur*.

OFFERET AD OSTIUM TABERNACULI TESTIMONIUM. Dixi Exodi 26, tres fuisse partes tabernaculi et templi: primam intimam, scilicet Sanctum sanctorum; secundam ei conjunctam, scilicet Sanctum. Hæc due proprie erant ipsa fabrica tabernaculi; tertium extimam, videlicet atrium quoddam undique cingens tabernaculum, erantque hæc quasi tria tabernacula, primum pontificis, secundum sacerdotum, tertium laicorum: in hoc enim atrio quasi in templo suo conveniebant laici, in eoque comedeabant victimas pacificas. Porro atrium erat bipartitum: anterior enim pars erat atrium sacerdotum, in quo erat altare holocaustorum: posterior pars septo ab anteriore divisa, erat atrium laicorum. Laici ergo offerentes victimam in holocaustum, eam adnebant ad ostium tabernaculi, id est, ad introitum atri sacerdotum; ibi enim illi eam excipiebant deebantque ad altare holocaustorum, ubi eam immolabant: nec enim ad hoc altare, vel atrium sacerdotum ingredi poterant laici.

AD PLAGANDUM SIBI DOMINUM. Proprius holocausti finis erat colere et honorare Deum, non autem eum placare; hoc tamen ex illo sequebatur, etsi offerens nihil de placatione cogitaret. Heb. est *lirisono*, quod recentiores vertunt, *secundum voluntatem suam*, q. d.: Offeret id quod ei libuerit; sed melius *lirisono*, veritas, ad favorem ejus coram Domino, q. d.: Offeret ad favo-

rem Domini sibi conciliandum. Nomina enim et affixa rebus Domini sacre passivè capiuntur, juxta can. 25; Hebræorum sacre passivè capiuntur, juxta can. 25; sic hic vocatur *factor ejus*, scilicet non qui faciat, sed qui faveat, quod noster vertit *ad placandam sibi Dominum*; et Septuag. *acceptabile erit ei propitiandum pro eo*. Hinc sequitur:

VERS. 4. — **PONETQUE MANUM SUPER CAPUT HOSTIÆ.** Primò, ut hoc ritu offerens significet se victimam esse suam manu et potestate in Dei jus transferre. Simili ceremoniâ prisci Romani servis se abdicabant, eosque manu mittebant: nam tenentes caput, dicebant: *Hinc hominem liberum esse volo*, et mittebant eum manu sua. Unde et ea ceremoniâ adhibita est in oblatione et consecratione Levitarum, Num. 8, 19. Secundò, ut hæc ceremoniâ significet offerens se peccata sua imprecari, et quasi imponere victimam immolande, eamque pro se offerre: per manus enim significantur actiones et peccata, quæ manibus fiunt, ait Theod. et Euseb. 1. Demonstr. Evang. c. 10: *Manuum impositio*, ait Euseb. *symbolum oblationis erat, et testimonium reatus in hostiam translati*. Licet enim holocaustum primario offerretur ad honorem Dei, secundario tamen offerretur pro peccatis ad placandum Deum, ut dixi. Sic Ægyptii gentiles capiti victimæ immolabant, si quid forte esset, quod vel sacrificantibus, vel Ægypto nociturum esset, ut id omne in caput hoc converteretur: moxque caput victimæ rescebant, et in flumen abiciebant, ut refert Girald. synag. 17. Tertio, ut hoc ritu significet offerens se totum semetipsum cum victimâ in holocaustum offerre Deo, totumque se impendere velle Dei obsequio. His de causis et nostri sacerdotes in sacrificio Missæ, manus superponunt hostiæ, ut annotavit Durand. in Rationali divinorum officiorum, Suarez et alii. Hæc eadem de causâ sanxit Numa apud Romanos *adorantem in orbem sese circumagere debere*: ut hoc gestu significet, in humanis nihil esse stabile, ideoque conveniens esse, ut, quocumque modo vitam nostram torquet Deus atque revolvet, boni consulamus, inquit Plutarch. in Numâ.

ET ACCEPTABILIS ERIT. Hebr. 1° est *nirtalo*, id est, *placebit*, vel *accepta erit ei*, scilicet Deo. Secundò, verti potest, *accepta erit pro eo*, scilicet offerente. Id signo externo ostendisse Deum docet Joseph. lib. 3 Antiq. c. 9: *Nam ex duobus, inquit, onychinis, qui in humeris pontificis positi erant, dexter micabat, quoties liabatur, eo fulgore ut procul etiam videretur*. Simili modo micasse lapides rationalis, idem asseverat.

IN EXPLATIONE PROFICIENS. Ex hoc loco, et ex c. 4, Calvinus infert, per hæc sacrificia vetera modo sacramentali reconciliatos fuisse Israelitas, solutosque culpâ et reatu in Dei judicio, sicut hostiæ abluimur et solvimur per baptismum. Hæc sententia sequitur ex alio principio Calvinii, quo docet Sacramenta legis novæ non conferre gratiam ex opere operato; sed fidem quam Sacramenta excitant, gratiam conferre, et Sacramenta tantum esse sigilla gratiæ collatæ per fidem; quia ergo tam vetera quam nova Sacramenta et sacrificia non justificant nisi per fidem, quam pari modo excitant, hinc secundum Calvinum par est mo-

do justificandi utrorumque. Verùm 1° hic est error manifestus, et clarè repugnat S. Scripture Pal. 50, 18: *Si voluisses sacrificium, dedissem utique; holocaustis non delectaberis*. Psal. 59, 7: *Sacrificium et oblationem noluit*. Gal. 4, 9: *Quomodo convertimini iterum ad infirma et egena elementa?* ut expressè refutatur à Paulo Hebr. 10, 4 et seq. Secundò, hic error adversatur concil. Flor. tract. de Sacram. et damnatur à Trid. sess. 7, can. 2; idque meritò, nam hæc heresis ita legis novæ gratiam et Sacramenta extenuat, ut Judæos Christianis, et legem veterem novæ æquet, utque secundum eam tam optabile fuerit esse Judæum, quam Christianum, ut meritò Humnius et alii librum scripserint in Calvinum hoc titulo: *Calvinus judæizans*. Unde tertio, refellunt eum S. Clemens lib. 6 Constit. 22; Irenæus lib. 4, 32; Hier. in c. 5 Matth., et in Isaia c. 1 et 60; Chrysost. homil. 9 in Matth. et alii.

Dices: Quomodo ergo hic dicitur veteris hostia proficere in explationem? — Resp. primò, quia valebat ad explationem peccatæ temporalis, et ad punitionem hujus vite, quam Deus aliis eis irrogasset, avertendam. Secundò, quia tollebat ex se immunditiam legalem sive carnis, quæ censebantur immundi inter suos, et arcebantur sacris; quæ immunditia figura erat peccati; sic ergo hæc hostia conferebat justitiam quamdam legalem et externam, quæ figura erat veræ justitiæ et renovationis internæ. Tertio, quia auferbat culpam et penam æternam, non vi sacrificii aut ex opere operato (hoc enim ne sacrificio quidem legis novæ, sed tantum ejus Sacramentis concessum est), verum ex opere operantis: puta ex contritione et charitate offerentis; neque enim alia sacrificiis et Sacramentis veteribus annexa fuit spiritalis promissio.

VERS. 5. — **IMMOLABIT VITULUM CORAM DOMINO.** *Immolabit*, offerens scilicet, per eum ejus est immolare, puta per sacerdotem, sive summum sive inferiorem; omnes enim et soli hi sacerdotes poterant sacrificare, uti et adolere thymiama, ut patet c. 10, 1.

Notat Vitalpando l. 3 de Templo cap. 37, pag. 232, tam Judæos quam gentiles victimas suas jugulasse expansas, videlicet divaricatis cruribus et toto eorum corpore expanso: idque primò, quia talis expansio victimæ super lapidibus, demisso collo et erecto corpore, commoda erat ad faciorem et copiosorem sanguinis effusionem. Secundò, ut per hanc victimæ compositionem externam, significaretur internus offerentis animus quasi totus coram Deo effundi. Tertio, ut significaretur Christus, qui quasi victima expansus, mactatus est in cruce pro redemptione hominum: in quilibet ergo hostiâ ita distentâ quasi in imagine vivâ representabatur Christus crucifixus, et in cruce pari modo distentus.

VITULUM. Hebr. *fitum bovis*; bovem quem v. 5 offerri jussit, hic vocat vitulum. Bovem ergo Deus delegit aliquis prætulit nen animum, sed juvenem; quia is tenerior est et delicatior: optima enim Deo sunt offerenda. Hæc de causâ eundem masculum et immaculatum esse voluit. Licet et alia mystica hujus rei, ea-

que potior fuerit causa, quam dat S. Cyrill. l. 15 de Adoratione in spiritu et veritate, pag. 500, videlicet primò, quod masculus simul et immaculatus, juvenis que fuerit filius hominis, Emmanuel noster, hisca victimis præsignatus; in flore enim juventutis immolatus est Christus. Secundò, quod Deus à nobis requirat animum masculum, robustum et à vitibus liberum: mollities enim et muliebris animus, atque interior mentis atque intellectus debilitas prorsus à Deo respicitur, ait Cyrill. Sic et apud Ægyptios feminas immolare non licebat, teste Herodoto lib. 2. Ex adverso alie gentes feminas præferrebant maribus in sacrificio, ait Servius in lib. 8 Æneid. Nota. In solo holocausto Deus requirit victimam masculam, quia hoc præcisè offerretur ad laudem et honorem Dei, qui cum perfectus sit, perfectam possit victimam, ideoque masculam, quæ ejus perfectionem protestetur et representemus, inquit Abulens. Quare in sacrificio pacifico victima poterat esse femina, ut patet cap. 3, 1. Idem videtur de hostiâ pro peccato. Nam, c. 4, lex non requirit in eo hostiam masculam. Ita Radulph. et Abul.

CORAM DOMINO, coram altari et tabernaculo, ubi singulariter presens est Deus, antilque vota, et sacrificia offerentium excipit. Ex hoc loco, et clariùs ex v. 11, ubi dicitur: *Immolabitque ad latus altaris*, colligitur animalia non fuisse jugulata super altare, sed juxta illud, sive ad latus ejus: altare enim igitur erat plenum, neque potuisset sacerdos elevare bovem super altare tam altum. Unde et aspergebatur altare sanguine victimæ, postquam illa alibi esset immolata: membra verò victimæ jugulata concisa imponebat sacerdos super altare, ut in eo cremarentur. Ita Abul.

ET OFFERENT FILII AARON SACERDOTES SANGUINEM EJUS, FUNDENTES PER ALTARIS CIRCUTUM. Filii Aaron vocantur hic quilibet sacerdotes, qui sacerdoti sacrificanti ministrant, etsi aliqui illi dignitate pares sint. Tunc enim non erant alii sacerdotes, qui Aaroni pontifici sacrificanti ministrarent, quam ejus filii. Sola enim familia Aaron à Deo electa et evecta est ad sacerdotium.

SANGUINEM EJUS FUNDENTES. Nam, ut ait Apostolus Hebr. 9, v. 22: *Sine sanguinis effusione non fit remissio*. Holocaustum autem secundario ad remissionem peccatorum referebatur. Itaque quia peccata faciebant homines dignos morte, et sanguinis effusione (anima enim, id est, vita, consistit in sanguine, Levit. 17, 14), hinc ipsi vice sanguinis sui, fundebant sanguinem victimarum, in quas manuum impositione, sua peccata protestando quasi transtulerant: fundebantque sanguinem circa altare, quia Deus altari representabatur. Unde hoc signo se ei offerri sanguinem hostiæ pro suo testabantur, petentes ut eum loco proprii recipe- rent. Verùm respondeo: *Ligna ignem ad altare*, id est, ad locum sub altari constitutum, vel, *super altare*, ut vertunt Septuag., id est, super partem altaris internam, puta super lapides à terrâ elevatos, qui pertingebant ad medium altaris interioris, quibus foculus cum igne et lignis imponebatur. Hinc *altare dictum est quasi alta ara*, ait Isidor. l. 15 Origin. c. 14: *ara verò dicta est ab ardendo, quòd in eâ ardentur victimæ*. Ara, inquit Varro, dicitur quòd areæ in urbe pure sint, vel ab ardore victimarum. Alii aras dictas putant à precationibus, quas Græci *ἀράς* vocant.

VERS. 8. — **CAPUT VIDELICET, ET CUNCTA QUÆ ADHERENT IECORI.** Nominat partes de quibus poterat

tabantur. Hinc immolandum occurrit Salomon in templo suo: fecit enim piscinas, meatus et canales subterraneos, per quos sanguis emitteretur, et aqua superflua abstergeretur, uti testatur Aristæas tract. de 72 Interp.

VERS. 6. — **DETRACTAQUE PELLE HOSTIÆ.** Pellis detrahebatur, tum ob munditiam sacrificii, tum quia sacrificium erat quasi cibus Dei. Pellis autem comedi non solet. Excipie vitulum rufam, et sacrificia pro peccato, in quibus comburebatur pellis, fimum et cornua victimæ extra castra; idque ad indicandam et inducendam peccati detestationem, de quo c. 4. Porro sacerdotum erat detrahere pellem: unde et pellis sacerdoti cedebat, ut patet c. 8, 7. Intellige, nisi necessitas urgeat: tunc enim etiam Levite hinc exoriationis serviebant, ut patet 2 Paral. 29, 34. Ita Cajet. Oleaster et alii.

ARTUS IN FRUSTA CONCIDENT. Hebræicè, et *incidit* (scilicet sacerdos) *eam juxta incisiones vel partes suas*: et Septuag. *μεμβραὶ αὐτῶν μετὰ πλῆθους, concident cum membratim*. Josephus addit frusta hæc sale fuisse conspersa, itaque aræ imposita.

Symbolicè, hæc membrorum concisione significabatur, ait Philo, quòd oporteat Deum laudare, eique gratias agere, pro celo, sole, luna, terrâ, mari, aere, et omnibus universi partibus. Hæc enim sunt quasi frusta et membra orbis, qui est quasi integra Dei victima.

Tropol., diligenter inspicitur unumquodque membrum ejus, qui Deo dicatus est à sermone Dei, qui pertingit usque ad divisionem animæ et spiritûs, compagum et medullarum, cui omnia nuda et aperta sunt, inquit Procop. Radulphus et S. Gregor. 1. Moral. ult. *Pellens*, inquit Gregor., *hostiæ detrahimus cum à mentis nostre oculis superficiem virtutis amovemus: cuius artus in frusta concidimus, cum distinguentes subtiliter ejus intima membratimque cogitamus, etc.*

VERS. 7. — **SURSCIENT IN ALTARE IGENEM**, facient ut ignis sit subjectus: ergo in primo sacrificio subdent ignem, quem postea jugiter fovebunt sub altari, ut dicitur c. 6, v. 15.

Nota: in altari, id est, sub altari. Altare enim erat cavum interius ad ignem et ligna recipienda, ut dixi Exod. 27, 8: sed tegebatur craticulâ cancellatâ instar rellis, cui victimæ comburenda imponebantur, ut patet ibidem v. 4. Hebræicè est, *dabant super*, vel *ad altare ignem*. Unde refert Abul. ignem et ligna non fuisse sub, sed super altare. Verùm respondeo: *Dignum ignem ad altare*, id est, ad locum sub altari constitutum, vel, *super altare*, ut vertunt Septuag., id est, super partem altaris internam, puta super lapides à terrâ elevatos, qui pertingebant ad medium altaris interioris, quibus foculus cum igne et lignis imponebatur. Hinc *altare dictum est quasi alta ara*, ait Isidor. l. 15 Origin. c. 14: *ara verò dicta est ab ardendo, quòd in eâ ardentur victimæ*. Ara, inquit Varro, dicitur quòd areæ in urbe pure sint, vel ab ardore victimarum. Alii aras dictas putant à precationibus, quas Græci *ἀράς* vocant.

VERS. 8. — **CAPUT VIDELICET, ET CUNCTA QUÆ ADHERENT IECORI.** Nominat partes de quibus poterat

esse dubium; nam de reliqua carne manifestum est eam omnem in holocausto comburi debuisse, patet ex Septuag. Hebr. et Chald.

Mysticè, maximè Deo offerre debemus partes vitales, caput et jecur, id est, intellectum et affectum; jecur enim est sedes amoris. Hinc gentiles, putantes singulas in homine partes et membra singulos Deos obtinere, Jovi caput, Minervæ oculos, Junoni brachia, Neptuno pectus, Marti lumbos et cingulum, Veneri renes et inguina, Mercurio pedes attribuerunt, uti ex Democrito et Placide docet Gyrard. syntagm. 1.

VERS. 9. — IN HOLOCAUSTUM ET SUAVEM ODOREM DOMINO. Anthropopateicè hoc de Deo dicitur. Sensus est, ut Chaldaeus vertit, holocausti oblatio est, quæ suscipitur cum beneplacito coram Domino. Unde pro odorem suavem vel suavitatis, hebraicè est, odorem quietis, in quo scilicet suaviter quebit et delectatur Deus, tanquam in sacrificio sibi accepto Abulens. uti sanguinis ita carniarum nidorem et fetorem censet divinitus fuisse sublaturum, eisque indium fuisse suavem odorem; alioquin enim in continuis sacrificiis fuisset gravissimus odor, et intolerabilis fetor.

Tropologiam omnium jam dictorum asserit Radulphus: Altare, inquit, est cor nostrum; ligna sunt sanctæ cogitationes; offertur hostia ad ostium tabernaculi, id est, ad et propè ingressum cœli; manûs impositio est devotio offerentis; sanguinis effusio est pravæ cupiditatis expulsio; pellis detractio est interioris voluntatis examen; membrorum concisio est operum charitatis discreta distributio; ignis est charitas; caput est operis intentio; intestina, id est, anime interiora, et pedes, id est, actiones externæ, lavanda et purganda sunt, ut victimæ sinus dignæ Deo. Hæc tropologia servit quoque holocausto ovium, avium, aliisque sacrificiis, idèquæ eam deinceps in aliis non repetam.

VERS. 10. — QUOD SI DE PECORIBUS OBLATIO EST. Pecora vocat pecudes, sive greges ovium et caprarum, has enim significat Hebræum *ton*. Transit enim hic Moses à primâ specie holocausti, puta à bobus, ad secundam, scilicet ad oves et capras.

AGNUM MASCLUM ABSQUE MACULA OFFERET. Pro masculum Biblia Plantianina habent *amiculum*. Verum legendum esse *masculum*, patet ex Hebr., Chald., Septuag. et Roman. Et licet Josephus dicat *agnum et hædam amiculos, bovem verò licet mactare etiam grandiores*; tamen Scriptura et lex divina nil tale habet; fortè Judæi interpretati sunt talem oportere esse agnum in holocausto, qualis erat paschalis, qui debebat esse amicus, Exodi 12, 5.

VERS. 11. — IMMOLABITQUE AD LATUS ALTARIS QUOD RESPICIT AD AQUILONEM. Jussit id Deus ad hoc, ut mactatio et immolatio hæc fieret coram ostio tabernaculi, sive Sancti, quod erat quasi templum et domus Dei. Nam altare holocaustorum erat ostio huic ad meridiem: ergo ut immolatio fieret coram ostio, debebat eadem fieri ad latum aquilonare altaris. Ita Isychius. Causam allegoricam dat S. Cyrillus I. 16 de Adoratione, scilicet ut significaretur Christi passionem gen-

tibus profuturam: quia enim Judæa erat ad austrum, hinc gentes Judæis oppositæ per aquilonem significantur.

SANGUINEM VERÒ ILLIUS FUNDENT SUPER ALTARE, super latera altaris, sive super parietes altaris circumcirca, ut dixi v. 5; nam si super craticulam reticulatam fusus fuisset sanguis, extinxisset ignem illi subjectum.

VERS. 12. — ET PONENT SUPER LIGNA, vel immediate, vel mediante craticula, uti dixi Exodi 27, 4.

Tropolog. Ribera hæc omnia que spectant holocaustum ovium, sigillatim adaptat Martyribus. Vide eum. l. 4 de Templo, c. 5.

Talis ovis, imò aries gregis et martyrum Christi fuit S. Polycarpus, qui cum in stadium martyrii ingrederetur, vox cœlitus audita est: *Confortare, Polycarpe, ac vir esto*. Quocirca constanter pro fide Christi decertans coram præside, ab eo damnatus ductusque ad rogam, manibusque post tergum ligatis, instar insignis arietis, holocaustum Deo omnipotenti acceptum obtulit dicens: *Pater dilecti ac benedicti filii tui Jesu Christi, per quem cognitionem tuæ accepimus: Deus Angelorum ac virtutum, omnisque creaturæ et omnis generis justorum, qui vivunt coram te, tibi gratias ago, quod hæc me die et hora dignatus es, ut partem accipiam in numero martyrum, in poculo Christi, ad resurrectionem vitæ æternæ, animam simul et corporis, in incorruptione Spiritus sancti: in quibus suscipiat in conspectu tuo hodie in sacrificio pingui et accepto, sicut præparasti, jam antea patefecisti et adimplasti, qui mentiri necis, Deus verax. Quapropter et de omnibus te laudo, te benedico, te glorifico per æternum pontificem Jesum Christum filium tuum dilectum, per quem tibi unâ cum ipso et Spiritu sancto, sit gloria nunc et in futuris seculorum sæculis. Amen*. Ita narrat Smyrnenses, oculati testes, apud Euseb. lib. 4 Historiæ cap. 15. Vis non unum, sed plures? Imperante Diocletiano Christiani Nicomædiæ in templum dei Christi natali convenerant: tyrannus misit eò qui templum clauderent, et ignem circumcirca accenderent. Mox per præconem proclamari jussit, ut qui vivere vellet, ex templo exiret, et in proximâ Jovis arâ thura adoleret; alioqui nisi hoc fecisset, cum templo conflagraturus. Tum verò unus è templo pro omnibus liberè respondit: *Omnes nos Christiani sumus, unum cumque solum Deum et regem credimus esse Christum: et ipsi, Patrique ejus, et Spiritui sancto sacrificare, atque nos omnes unâ offerre parati sumus*. Vix hæc ille dixerat, cum ignis succenditur, qui quasi in momento templum omne complexus, illos omnes (erant autem viginti hominum millia) quasi holocausta combussit, et in cinerem redegit, uti refert Niceph. l. 7 Hist. c. 6. Audi et tres pueros martyres in camino ignis: *Sicut in holocausto arietum et taurorum, et sicut in millibus agnorum pinguinum: sic fiat sacrificium nostrum in conspectu tuo hodie, ut placeat tibi, Domine, Daniel 3, 40. Audi et heroinam inter feminas. Illustris fuit matrona et martyr sub Dunaan tyranno Homeritarum, que cum è blasphemiam et perjurium exprobrasset, ab eo audit: Ego te, auda-*

cissima mulier, discerpam, et canibus devorandam tradam: video an Nazareus tuus possit tibi auxiliari. Quæ verba non ferens prima filiarum martyris, annum jam agens duodecim, tyranni oculos conspuit: mox astantes tyranno eam cum sorore ense confodiunt, sanguinemque matri offerunt. Illa verò eum gustans, et in cœlum suspiciens: *Tibi, inquit, Christe Domine, hoc neum offero sacrificium, et tibi martyres exhibeo castas virgines, quæ egressæ sunt ex utero meo, cum quibus quoque me communeratam introduc in tuum thalamum, et, ut dicit divinus David, ostende matrem propter filium latentem*. Quare rex eam ad mortem damnavit. Ita ex Procopio narrat Baronius anno Christi 522, pag. 91. Denique S. Ambrosius jussus à Justinâ et Valentiniano ejus filio Imp. ecclesiam tradere Arianus, recusavit, dicens: *Quæ Dei sunt, imperatoria potestati non sunt obnoxia. Si patrimonium affectatis, invade; si corpus, accurrere; vultis in vincula ducere? vultis ad necem? ludus est; non ego me vobis stipatione populorum, nec altaria tenebo vitam deprecans, sed pro altarium victimam me præbebo*. Vide cum epist. ad Marcellinam sororem.

VERS. 14. — SI AUTEM DE AVIBUS HOLOCAUSTI OBLATIO FUERIT DOMINO, DE TURTURIBUS AUT PELLIS COLUMBÆ. Est hæc tertia species holocausti, scilicet avium, puta turturum, vel pullorum columbarum. Turture enim majores selegit Deus; quia hi sunt meliores: ex columbis verò selegit pullos, quia in columbis pulli sunt meliores et pinguiores. Ita Philo. Adde, columbas majores cæteris avibus esse salaciore: singulis enim mensibus generant. Ita Theodor.

Nota. Ab Hebræo *tor* geminato dicitur turtur. Sic ab Hebr. *rab*, Chald. *rabrabbim* vocantur principes. Sic à Syro *bar*, id est, extra, geminato, dicitur *barbar* sive barbarus.

Hoc erat holocaustum pauperum, ut patet Levit. 12, 8. Unde Numer. 7, ubi principum victimæ enumerantur, nullæ memorantur aves.

Tropol. Ribera, tertium holocaustum avium ait significare confessores et virgines, qui per carnis macerationem et mundi contemptum, per scientiam et contemplationem, et perque orationem in cœlum evolant. *Quis dabit mihi pennas sicut columbæ? et volabo, et requiescam*, inquit Psaltes psal. 54; columba enim velocis ac diuturni volatus est; rursus fecunda est, mansueta et felle carens. Turtur castitatem et solitudinem amat, et gemi. Unde Poeta:

Nec gemere aëria cessabit turtur ab ulmo.
Sic justi volant celeriter, nec labore defatigantur, et fecunditatem honorum operum habent, mansueti sunt, felle carent, vicem in injuriis referre nesciunt, castitatis studiosi sunt, solitudinem ad orationem et ad vacandum Deo querunt: pro cantu gemunt edunt, quia dum alii latantur in suis voluptatibus, ipsi poenitentia gemuntibus sua et aliorum peccata deflent; de quibus dicitur: *Beati qui lugent, quoniam ipsi consolabuntur*. Hoc est quod ait S. Hieron. in psal. 95: *Virginibus hostia Christi est*. Et S. Irenæus epist. ad Tharsenses, virgines vocat sacerdotes Christi: *Eas, inquit,*

quæ in virginitate degunt in pretio habete, tanquam Christi sacerdotes.

VERS. 15. — RETORTO AD COLLUM CAPITUM, AC REPTO VULNERIS LOCO. Hinc apparet primò, in holocausto non amputatum, sed retortum fuisse collum turturis; secundo, illud ipsum non ferro vel cultro, sed ungue apertum fuisse. Ita Abulens., Ribera et Vatablus.

Allegor. S. Gregor. homil. 1 in Ezech. : *Caput, inquit, turturis incisum olim inhæsit corpori: per quia nobis quidem passus est Christus, sed à nobis per passionem separatus non est, quinimò nos sibi conjunxit.*

Tropol. A voluptate carnis mens sublimis incisa sit oportet, et tamen non sit abscessa: fovere enim carnem debemus ut vivat, non ut luxu diffluat. Ita idem Gregor.

DECURRERE FACIENS SANGUINEM SUPER CREPIDINEM ALTARIS, id est, super summationem parietum, ut inde ad terram decurrat. Unde hebraicè est *super parietem altaris*.

VERS. 16. — VESICULAM VERO GUTTURIS, ET PLUMAS PROJECIT PROPE ALTARE, AD ORIENTALEM PLAGAM, IN LOCO IN QUO CINERES EFFUNDI SOLENT. Pro vesiculam hebraicè est *mura*, quod Vatablus vertit *ventriculum*.

Verum tam Septuag. quam Chald. et noster vertunt, *vesiculam gutturis*; ita et Theodotion, qui vertit *vesica*, id est, folliculum; et Aquila, qui vertit *vesicula*, id est, alimentarem partem, quæ recipit cibum, eumque reliquis corporis partibus suppeditat. Hinc Septuag. vertunt *vesicula*; *vesicula* dicitur hæc vesicula gutturis, *ἀπὸ τοῦ ἔσθου*, id est, à sium, sive folliculo, qui primus cibum à gutture comestum excipit. Theod. pro *vesicula* legit *vesicula*; *vesicula*, inquit, dicitur hæc vesica, quia *vesicula* *ἐπιπέσει* *ἐπὶ τῷ προσώπῳ*, id est, quæ prima cibum assumit. Eadem hebraicè dicitur *mura*, quasi *conspicua*, à *rad. ra*, id est, *vidit*: est enim hæc vesica gutturis protensa omnibus conspicua.

Quæres cur in holocausto avium vesicula gutturis et plumæ non fuerint cremate in altari cum ipsa ave? — Respondet R. Salomon: Quia aves, inquit, plumis volant ad segetes alienas, easque rapiunt et vastant: quia ergo plumæ sunt rapiendi instrumentum, hinc noluit ear Deum sibi adolere: Deo enim non placeat oblationes Je rapinæ. Sed hæc ratio nec rostrum, nec pedes, nec stomachus avium debuisset cremari. Dico ergo, noluit Deus sibi adolere vesicam gutturis, quia immunda est: nec plumas, quia hæc non comeduntur, idèquæ sacrificio, quod est quasi cibus Dei, inutilis sunt; voluit itaque eas projici in locum juxta altare, in quo cineres servabantur: sacri enim censabantur, quia ex sacris carnis supererant. In eodem loco vesica hæc, et plumæ turturis comburebantur, eorumque cineres à sacerdote extra castra efferebantur, ut patet Levit. 6, v. 11. Ita Abulens., Ribera et alii.

Tropol. In avibus, id est, in scientiâ et contemplatione doctorum et sanctorum; abijcienda est vesica, id est, tumor et fastus. Item plumæ, id est, levitas et curiosa superfluum inquisitio, mensque delinquenda

est in pulverem et cinerem ex quo orti et in quem reversuri sumus. Ita Isevhius et Radulphus. Apts S. Cyrillus l. 16 de Adorat fol. 524, et Ribera per vesicam gutturis accipiunt ventris ingluviem: cibi enim voluptas non sentitur, nisi in ore et in hac vesica philorus: cum eam transit sibi collum et guttur gruis, ut longius et diutius cibi voluptatem sentiret. Hæc ergo quasi immunda, et peccatorum stereora conservans, projicienda est sapientie studiosis. Plumæ molles significent vestes pretiosas et delicatas, quas abjicere debet qui holocaustum Dei fieri vult. Ita fecit S. Joan. Baptistæ Matth. 5, 4.

AD ORIENTALEM FLAGAM, id est, versus atrium, non autem versus tabernaculum sive Sanctum. Has enim sordes versus Sanctum projici, indecens planè fuisset; id ita esse patet ex eo quod altare erat ad orientem tabernaculo sive Sancto: erat enim ante tabernaculum, sive inter tabernaculum et inter ingressum in atrium. Atrium autem introitus erat ad orientem, uti Moses dixit Exodi 27, 45. Ut ergo hæc sordes projicerentur versus introitum in atrium, non autem versus Sanctum, debebant projici versus orientem.

VERB. 17.—CONFRINGITQUE ASCELLAS EUS. Hebraicè, et scindat, vel findat illam in utris suis, et non separabit, q. d. : Alas ejus ita findat sive confringat, ut tamen eas non resectet, aut abrumpat. Ita Oleari, Cajetanus, Vatablus. Cujus rei literalis ratio est congrua compositio victimæ; sic enim confringuntur et intorquentur ascellæ nostrorum altissimæ, dum assantur vel elixantur.

Tropologica causa est, ut significetur virtutem alte et sublimis scientiæ ac contemplationis, non omnino rescedendam, findendam tamen eam, itaque retorquendam et reprimendam esse, ut altiora non presumat, seu infirmitatis semper memor. Ita Radulphus: *Ascellas, inquit, frangere, est acumen ingenii non sibi tribuere, sed sub divino munere humiliter infirmitatem propriam cogitare.*

HOLocaustum est et oblatio. Hebraicè, *holocaustum est et ignitio*, id est, ignita oblatio, quæ totum per ignem purè in honorem Dei consumitur, ideòque suavissimi odoris est, et summè Deo placens. Quare tam sacerdotes quam populus, miræ religione et silentio hæc sacrificiis aderant, uti testatur Aristæus l. de 72 Interpretibus. Sic apud Roman. Numa sanxit ut sacrificia præco ingenti voce præcedens clamaret: *Hoc age, animos scilicet sacrificio adhiberi jubens.* Atque ut scribit Cicero l. 1 de Divin., et Seneca l. de Vita beata, *clamando, faveat lingua*, indicabatur silentium, ut ritè perageretur sacrificium, nullâ malâ voce obstrepente. Quid nunc faciant nostri sacerdotes et Christiani? cum et Virgilius poeta indicat *fida silentia sacris*, et mysteria à *pæcatoribus* obstruenda, id est, ab occultando ore, sint dicta.

Audiant in Ecclesiâ garruli, audiant immodestè S. Ambrosium lib. 3 de Virgin. : *Estne quidquam, inquit, indignius quam oracula divina circumstrepere, ne audiantur, ne credantur, ne revelentur? circumsonare Sacra-*

*menta confusis vocibus, ut impediatur oratio pro salute depròpna omnium, cum gentiles idolis suis reverentiam tacendo referant? unde illud exemplum proditur: Alexandro Macedonum rege sacrificante, puerulum barbarum, qui et lumina accenderet excepisse ignem brachio, atque adusto corpore mansisse immobilem, nec dolorem prodidisse genitum, nec tacito penam indicasse fletu. Tanta in puero barbaro fuit disciplina reverentiæ, ut naturam vinceret. Atque ille non deos, qui nulli erant, sed regem timebat. Deinde aliud fidelium offert exemplum. Frequens, inquit, sermo est, cum plurima ranarum murmura religiosa plebis auribus obstreperet, sacerdotem Dei præcepisse, ut conticerent, ac reverentiam sacræ deferrent orationi: tunc subito circumfusos strepitus quiescisse. Silent igitur patudes, homines non alevant? Si caelum est templum, ut S. Chrysost. ait, vido quid in caelo agant angeli. In ipso templo hæc audis, si Sacro auscultas: *Majestatem tuam laudant Angeli, adorant Dominaciones, tremant Potestates; celi colorumque Virtutes, ac beata Seraphim, sociâ exultatione concentrant.* Idipsum et tu in templo age, lauda, ora Deum, juxta illud Psal. 28 : *In templo ejus omnes dicent gloriam; et Psal. 64: Te docet hymnus, Deus, in Sion, id est, in templo; hebr. est: Tibi silentium est laus, o Deus, in Sion; silentium enim laus est quedam, tum interna animi Deum venerantis; tum externa, qua alios excitat ad Dei laudem, dum in sacris videt tantam modestiam et religionem.* S. Cyprianus lib. de Orat. Domin. : *Sacerdos, inquit, parat fruam mentes dicendo: Sursum corda. Et dum respondet plebs: Habemus ad Dominum, admoneatur se nihil aliud quam Deum cogitare debere.* B. Cassius Narniensis episc. quotidie cum lacrymis Missam celebrans, à Deo per visionem cujusdam presbyteri audivit : *Age quod agis, operare quod operaris.* Dicit ergo sibi sacerdos : *Ad quod venisti, hoc age;* dicat idem populus assistens. Oh hanc sacrificiorum religionem et reverentiam, sacerdotis sacrificaturi ad ea se preparare debebant, privandoc se, et lavando se aquâ cinerali vitulæ rufæ, de qua n. 19, si essent immundi. Idem fecerunt gentiles. Unde Aeneas sacrificare noluît, donec me flumine vivo abluero, inquit ipse 2. Æneid. Secundo, abstinendo à vino et omni potu qui inebriare potest, juxta legem Levit. 10, v. 8. Sic apud gentiles initiandi sacris Isis per decem dies carnis et vino abstinabant. Tertio, abstinendo ab usu conjugii omnique libidine. Plus placeat Deo latratus canum, magis bonum, grunitus porcorum, quam cunctis clericorum luxuriantium, ait S. Aug. Sic Numa Pompilius, cum pro frugibus sacrificaret, esu carniam et venerè abstinere. Constat sacerdotis matris deorum Samia testâ sibi virginitatem amputasse, atque illos qui maxima sacra obibant, et in castâ religione manerent, et proci à contagio multorum vitam agerent, herbis quibusdam se evirasse, ut toti Deo rebusque divinis intenderent. Hinc illa sanctio: *Ad dios adento castè, pietatem adhibento, opes amovento: qui secus facit, Deus vindex erit.* Hinc Agesilaus rex aiebat, *deos non minus religiosè operibus, quam castis sacrificiis delectari.* Hierophantæ Atheniensium*

post sacerdotium, ut castè sanctèque sacrum facerent, civitate sorbitione se castrabant. Ægyptii sacerdotes negotiis omissis, mulieribus nunquam induebant, carnis et vino abstinabant. Gymnosophiste ita erant continentes, ut panis solùm, orisâ et farinâ alerentur. Quin etiam ab antiquis observatum invenimus, eum qui rem divinam facturus esset, ad suas levandas culpas, se imprimis reum dicere solitum, et noxæ penitus, et admissa passum, vultusque submisisse, et ad omnem modestiam finxisse. Quarto, nudis pedibus ad sacrificia accedebant, hisque æquè ac manibus lotis, ut dixi Exodi 50, 19. Insuper purâ et religiosâ veste induebantur. Idem imitati sunt gentiles. Audi Platonem : *In sacrificiis pulchrâ veste, aureisque coronis ornatus sacerdos rem divinam facit.* Eratque in purâ veste et candidâ, plerumque in textili telâ, nonnunquam in purpurâ et auro. Triumphales viri et qui magistratum gesserant, in triumphali ornatu, aut in prætextâ, lotis manibus, et fronde coronati, sancti et venerabiles nudis pedibus adorabant et sacrificabant, teste Plutarcho. Addit Virgil. :

Fontemque ignemque serbant

Velati lino, et verbenâ tempora vincit.

Sic et Ægyptii sacerdotes vocabantur cranique linigeri. Apud Græcos sacerdos sacrificaturus profabatur : *quis hic?* qui sacris intererat respondebant, *noïoi, zai ôpatoï*, id est, *multi et boni.* Unde Virgil. :

Præcl' hinc, proci est, profani.

Porro inter sacrificandum Levite caneabant et ludabant organis, cymbalis, psalteris, etc. Sic apud gentiles tibicines et citharædi sacrificiis præcinebant, mox sacerdos romanus laneâ infusa velatus, et fronde coronatus, puraque veste indutus, aram manibus tenens, manè, versus ad orientem, meditato carmine, præcisive verbis, munia præcibat, vota que effundebat,

CAPUT II.

1. Anima cum obtulerit oblationem sacrificii Domino, similia erit ejus oblatio fundetque super eam oleum, et ponet thus.
2. Ac deferet ad filios Aaron sacerdotes: quorum unus tollet pugillum plenum simile et olei, ac totum thus, et ponet memoriale super altare, in odorem suavissimum Domino.
3. Quod autem reliquum fuerit de sacrificio, erit Aaron et filiorum ejus, Sanctum sanctorum de oblationibus Domini.
4. Cum autem obtuleris sacrificium eorum in ellibano: de similia, panes scilicet absque fermento, conspersos oleo, et lagana azyma oleo lita,
5. Si oblatio tua fuerit de sartagine, similia conspersa oleo et absque fermento,
6. Divides eam minutatim, et fundes super eam oleum.
7. Sin autem de craticulâ fuerit sacrificium, æque similia oleo conspergetur:

quam precem ter repetebat. Deinde se ad dexteram volvebat et circumvertebat, manuumque ori admovebat ac sedebat, veluti diis ratas preces habentibus: tam setas inter cornua victimæ excerpens in ignem mittebat: ac tandem obliquum cultrum ferreum à fronte ad caudam victimæ ducebat, et se ad orientem vertebat. Interim alia vasa cadentem hostie supponebant, ut criorem exciperent, quæ *ophétes* dicebantur: alii victimam decoriabant: mox aruspex, flamen, aut sacerdos cultro ferreo viscera et exta rimabatur, et extispicium faciebat, id est, per exta deos consulcbat, et an peritulum esset attentè explorabat: et tunc exta reddidit dicebantur, cum probata aræ supponebantur. Prima enim sacrificii pars erit liliare, secunda immolare, tertia reddere, quarta litare. Litare enim erat ritè sacrificare et implere. Extæ verò vocabantur quæ in victimis interiora extant: ut cor, pulmo, lien, jecur. Extis porro inspectis, ex omni viscere et membro primitiis, partesque desetas farinâ farvis involvabant, et in calathis sacrificanti offerabant: et tunc hostia perfecta dicebatur. Has sacerdos aris imprensus accensis, igne comburebat, addito thure, costo, aliisque odoramentis. Ex reliquis autem hostie partibus eam apparabat, quibus vocabantur ita qui sacris interfuerant: lieebat et ad domesticos pontificum afferre, extraneos adhibere aræ nefas: vocabantur verò stantes, cum panibus rotundis, in deorum honorem adhibitis. Inter vescendum caneabant laudes et hymnos diis quibus sacrificatum erat, quod apud Virgil. de Hercule diligenter observatum videmus. Re divinâ peractâ sacrificio proclamabat, *ilicet*, q. d. : Abire licet. Græcis verò et Ægyptiis, teste Apuleio, concinebatur, *zooï, ôpatoï*, hoc est, *populis missio*. Sic Christiani sacrificio peracto audiant: *Ita, Missa est.* Hæc omnia fusè tradit Girald. syntag. 17.

CHAPITRE II.

1. Lorsqu'un homme présentera au Seigneur une oblation de pains, de gâteau, ou de quelque autre chose faite avec de la farine, pour être brûlée en sacrifice, son oblation sera de farine, sur laquelle il répandra de l'huile, et il mettra de l'encens dessus.
2. Il la portera aux prêtres, enfants d'Aaron; et l'un d'eux prendra une poignée de cette farine, arrosée d'huile, et tout l'encens qu'il a offert; et il les fera brûler sur l'autel, en mémoire de l'oblation qu'il fait à Dieu, et du culte qu'il lui rend; et cette oblation sera comme une odeur très-agréable au Seigneur.
3. Ce qui restera du sacrifice, c'est-à-dire, de la farine, dont le prêtre aura offert une poignée au Seigneur, sera pour Aaron et ses enfants, et sera très-saint, comme venant des oblations du Seigneur, qu'enr seuls ont le pouvoir de manger.
4. Mais lorsque vous offrirez un sacrifice de farine cuité au four, savoir, des pains sans levain, dont la farine aura été mêlée d'huile, et de petits gâteaux sans levain, arrosés d'huile par-dessus;
5. Si votre oblation se fait d'une chose crüe dans la poêle, savoir, de fleur de farine détrempée dans l'huile et sans levain,
6. Vous la couperez en petits morceaux, et vous répandrez de l'huile par-dessus.
7. Si le sacrifice se fait d'une chose cuité sur le gril, vous mêlerez aussi la fleur de farine avec l'huile;